

Lagutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 48 kap. i strafflagen och till vissa lagar som har samband med den

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 48 kap. i strafflagen och till vissa lagar som har samband med den (RP 55/2015 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Ville Hinkkanen, justitieministeriet
- polisinspektör Seppo Sivula, inrikesministeriet
- regeringsråd Satu Sundberg, miljöministeriet
- tingsdomare Oskar Kulmala, Birkalands tingsrätt
- häradsåklagare i Helsingfors Tommi Hietanen, Riksåklagarämbetet
- häradsåklagare Heidi Nummela, åklagarämbetet i Östra Nyland
- kriminalkommissarie Kaarle Lönnroth, Polisnärheten i Sydvästra Finland
- jurist Merja Maijala-Liljestränd, Tullen
- direktör Petri Ahlroth, Finlands miljöcentral
- specialsakkunnig Tapani Veistola, Finlands naturskyddsförbund rf
- professor Jussi Tapani.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Polisstyrelsen
- Närings-, trafik- och miljöcentralen i Egentliga Finland
- Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK rf
- Finlands Advokatförbund.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås det att en ny straffbestämmelse om grovt naturskyddsbrott fogas till strafflagen. Ett naturskyddsbrott ska kunna bedömas som grovt, om brottet bedömt som en helhet är grovt och det vid brottet förorsakas allvarlig fara eller skada för bevarandet av en art, ett naturområde eller något annat naturföremål, om det vid brottet eftersträvas avsevärd ekonomisk vin-

Betänkande LaUB 6/2015 rd

ning eller om brottet begås särskilt planmässigt. Straffskalan är enligt förslaget fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

Två straffskärpningsgrunder fogas till straffbestämmelsen om grov miljöförstöring. Miljöförstöring ska kunna bedömas som grov, om avsevärd ekonomisk vinning eftersträvas eller brottet begås särskilt planmässigt. Med anledning av ändringen upphävs den straffskärpningsgrund som gäller brott som begås trots en myndighets påbud eller förbud.

Det föreslås dessutom att rekvisiten för miljöförstöring och miljöförstöring av oaktsamhet förtydligas utan att innehållet i rekvisiten ändras i sak.

Det föreslås att de hänvisande bestämmelserna till strafflagen i naturvårdslagen, lagen om skydd av valar och arktiska sälar, lagen om Finlands ekonomiska zon och lagen om Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakning ändras så som revideringen kräver.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2016.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen är det fråga om att ta in en ny straffbestämmelse om grovt naturskyddsbrott i strafflagen. För närvarande föreskrivs det inte om en grov gärningsform av naturskyddsbrott. Enligt den nya bestämmelsen ska ett naturskyddsbrott kunna bedömas som grovt, om brottet bedömt som en helhet är grovt och det vid brottet förorsakas allvarlig fara eller skada för bevarandet av en art, ett naturområde eller något annat naturföremål, om det vid brottet eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning eller om brottet begås särskilt planmässigt. I propositionen ändras också straffbestämmelsen om grov miljöförstöring. Till straffbestämmelsen fogas bland annat två straffskärpningsgrunder som hänför sig till strävan efter avsevärd ekonomisk vinning och till att brottet begås särskilt planmässigt. Man ser således över straffbestämmelserna om naturskydds- och miljöbrott så att brottens karaktär av ekonomiska brott framgår av själva straffbestämmelserna och så att de föreskrivna påföljderna bättre motsvarar brottens klandervärdhet. När man tar in en straffbestämmelse om grovt naturskyddsbrott i strafflagen förbättras också möjligheterna att undersöka de grövsta naturskyddsbrotten, eftersom förundersökningsmyndigheternas befogenheter ökar så att bland annat teleövervakning blir möjlig.

Sammantaget sett anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande kommentarer.

Brottsrubriceringen miljöförstöring

I sin bedömning av propositionen fäste lagutskottet uppmärksamhet vid brottsrubriceringarna för de miljöförstörelsebrott som avses i 48 kap. 1, 2 och 4 § i strafflagen (miljöförstöring, grov miljöförstöring, miljöförstöring av oaktsamhet). En del av de sakkunniga föreslog vid utfrågningen att man kompletterar de gällande brottsrubriceringarna med elementet äventyrande genom att an-

Betänkande LaUB 6/2015 rd

vända formuleringen "äventyrande av miljön" eller gör rubriceringarna mer allmänna genom att använda formuleringen "miljöbrott". Motiveringen var att de gällande brottsrubriceringarna är svårbegripliga eller vilseledande. En del av de sakkunniga ansåg däremot att de gällande rubriceringarna är korrekta och att det inte är befogat att ändra dem.

Utifrån erhållen utredning och också av de orsaker som anges i proposition (RP 55/2015 rd, s. 16—17) anser lagutskottet att rubriceringen "äventyrande av miljön" som avviker från den nuvarande rubriceringen är vilseledande bland annat med tanke på systematiken i strafflagen, eftersom någon hänvisning till äventyrande inte används i de brottsrubriceringar där rekvisitet också inrymmer orsakande av skada. Om brottsrubriceringen syftar enbart på äventyrandebrott motsvarar den inte de situationer där skada har orsakats genom brottet. Miljöförstöring skiljer sig från till exempel äventyrande av trafiksäkerheten, eftersom de skadliga effekter som orsakats i trafiken bedöms utifrån andra brottsrekvisit. Den nuvarande rubriceringen (miljöförstöring) motsvarar innehållet i bestämmelsen och anger att det framför allt handlar om förorening av miljön. Brottsrubriceringarna är vedertagna i rättspraxis, och en ändring av dem skulle inte påverka tolkningen av bestämmelserna. Lagutskottet konstaterar dessutom att "miljöförstöring" uttrycker en större klandervärdhet än "äventyrande av miljön" eller "miljöbrott". Det kan därför anses kriminalpolitiskt motiverat att behålla rubriceringarna på grund av det budskap de ger. Straffrätten har en allmänpreventiv uppgift som går ut på att påverka värderingar och attityder. Utgångspunkten är att en brottsrubricering ska ge en korrekt bild av brottet och motsvara brottets klandervärdhet. Lagutskottet fäster också uppmärksamhet vid att maximistrafket för den grova gärningsformen av miljöförstöring är sex års fängelse och att rekvisitet innefattar handlingar som orsakar särskilt stor skada för miljön eller hälsan. Det är särskilt viktigt att brottets allvarlighet framgår av rubriceringen av den grova gärningsformen, och en hänvisning till äventyrande eller rent allmänt till miljöbrott skulle ge allmänheten en uppfattning om att brotten är lindrigare än vad de i själva verket är. Utifrån det som sägs ovan anser lagutskottet att den valda lösningen att brottsrubriceringarna inte ändras är riktig.

Teleavlyssning

I sin bedömning av propositionen granskade lagutskottet också om man ska tillåta teleavlyssning enligt 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen (806/2011) vid utredningen av grova naturskyddsbrott. Genom reformen möjliggörs redan teleövervakning enligt 10 kap. 6 § i den lagen i fråga om de grövsta naturskyddsbrotten. I propositionen (RP 55/2015 rd), s. 13—14) anges vilka konsekvenser den reform som gäller grovt naturskyddsbrott har för de undersökningsmetoder som får användas och utvidgningen av dessa och å andra sidan tar man också upp de villkor som grundlagen ställer för en utvidgning av användningen av teleavlyssning. När teleövervakning i och med reformen får användas blir det möjligt att utreda bland annat nationella medgärningsmän och, i samarbete med andra länders myndigheter, också internationella medgärningsmän. Dessutom kan man genom teleövervakning bättre än i dag klarlägga var de misstänkta har rört sig i Finland vid vissa tidpunkter. När tvångsmedlen utvidgas på det sätt som anges i propositionen förbättras också möjligheterna att genomföra internationella samoperationer för att utreda brott. Utskottet anser att det är befogat att teleövervakning ska kunna användas vid utredningen av grovt naturskyddsbrott så som föreslås i propositionen.

Betänkande LaUB 6/2015 rd

När det gäller teleavlyssning framhåller lagutskottet att det enligt 10 § 3 mom. i grundlagen genom lag kan bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga bland annat vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet. Som det sägs i propositionen har grundlagsutskottet i sin utlåtandepraxis (GrUU 36/2002 rd) ansett att till exempel grovt sexuellt utnyttjande av barn och grov skadegörelse utan tvekan är sådana brott som avses i det momentet. Detsamma gäller enligt grundlagsutskottet dock inte nödvändigtvis för ekonomiska brott. Till denna del kan teleavlyssning gälla bara de grävsta gärningsformerna av grova brott. Det ska också finnas ett verkligt behov av att utvidga tvångsmedelsbefogenheterna som kommit fram i utredningspraxis. Enligt erhållen utredning har det hittills inte avslöjats några naturskyddsbrott med sådana drag att det skulle kunna bli aktuellt med teleavlyssning, och utvecklingen av brottsligheten tyder inte heller på något sådant behov inom den närmaste framtiden. Med hänvisning till det som sägs ovan anser lagutskottet att den lösning som valts i propositionen, att inte nu föreskriva om teleavlyssning, är riktig.

Straffskärpningsgrunden som gäller strävan efter avsevärd ekonomisk vinning

Straffbestämmelserna om grovt naturskyddsbrott och grov miljöförstöring innehåller en straffskärpningsgrund som gäller strävan efter avsevärd ekonomisk vinning. I propositionsmotiven anges det inte något uttryckligt belopp för vad som kunde betraktas som avsevärd ekonomisk vinning. Den valda lösningen motiveras ingående i propositionen (RP 55/2015 rd, s. 18—19). Enligt erhållen utredning är det i allmänhet inte möjligt att i lagberedningshandlingar som gäller ekonomiska brott entydigt ta ställning till belopp i straffskärpningsgrunderna. Bedömningen bör göras i förhållande till den vinst som i allmänhet kan förväntas genom ett brott av motsvarande slag (se till exempel RP 254/1998 rd, s. 24). Särskilt när det gäller grovt naturskyddsbrott är det således tills vidare omöjligt att lägga fram någon sådan bedömning. Vid bedömningen bör man också beakta bland annat brottslighetens utveckling och förändringen av penningvärdet. När det handlar om sällsynta typer av brott skulle tolkningsanvisningar som innehåller eurobelopp följaktligen i onödan begränsa tillämpningen av bestämmelserna längre fram. Följaktligen anser lagutskottet att den lösning som valts i propositionen är riktig och att det är befogat att tolkningen av den straffskärpningsgrund som gäller avsevärd ekonomisk vinning till dessa delar ska bestämmas i rättspraxis på samma sätt som i fråga om andra brott.

Det framgår inte av propositionsmotiven om det krävs att strävan efter avsevärd ekonomisk vinning är det enda syftet med brottet för att denna straffskärpningsgrund ska kunna tillämpas. Till dessa delar konstaterar lagutskottet att de föreslagna rekvisiten inte kräver att gärningsmannens enda syfte är ekonomisk vinning för att straffskärpningsgrunden ska kunna tillämpas. Det kan således också finnas andra syften med handlingen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslagen i proposition RP 55/2015 rd utan ändringar.

Betänkande LaUB 6/2015 rd

Helsingfors 9.12.2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Kari Tolvanen saml
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Katja Hänninen vänst
medlem Emma Kari gröna
medlem Niilo Keränen cent
medlem Mikko Kärnä cent
medlem Antero Laukkanen kd
medlem Sanna Marin sd
medlem Tom Packalén saf
medlem Mari-Leena Talvitie saml
ersättare Susanna Koski saml
ersättare Leena Meri saf
ersättare Ari Torniainen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Mikko Monto.